

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

HEATHER MORRIS

Trei surori

Traducere din engleză de
LUANA SCHIDU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Paper Print – Brăila

HEATHER MORRIS

THREE SISTERS

Copyright © Heather Morris, 2021

All rights reserved.

Originally published in the English language as *Three Sisters* in the UK by Bonnier Zaffre, an imprint of Bonnier Books UK Limited, London.

The moral rights of the Author have been asserted.

© HUMANITAS FICTION, 2022, pentru prezenta versiune românească

Fotografii obținute prin amabilitatea familiei Meller/Ravek/Lahav-Lang/Guttman.

Aceasta este o operă de ficțiune, bazată pe amintirile Liviei Ravek și ale Magdei Guttman, și pe mărturiile despre Shoah ale lui Cibi Lang, ale Liviei și ale lui Ziggy Ravek, precum și pe jurnalul Magdei Guttman. Au fost făcute toate încercările rezonabile de a verifica faptele folosind documentația existentă. Cu toate acestea, multe incidente, nume, locuri și evenimente sunt fie produsul imaginației autoarei, fie ficționalizate.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MORRIS, HEATHER

Trei surori / Heather Morris; trad. din engleză

de Luana Schidu. – București: Humanitas Fiction, 2022

ISBN 978-606-779-989-7

I. Schidu, Luana (trad.)

821.111

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

Cibi, ז"ל – Magda – Livia

Vă mulțumesc pentru forța voastră și pentru speranța de care v-ați agățat în cele mai întunecate ceasuri ale istoriei – pentru a vă crea o viață într-o țară nouă, cu familii iubitoare, inspirându-ne pe toți.

Miška, ז"ל – Ițko, ז"ל – Ziggy, ז"ל

Aveți propriile povești de supraviețuire. Aveți propriile povești despre curaj, speranță, iubire și pierderea familiei. Ați avut dragostea a trei femei uimitoare și a familiilor pe care le-ați întemeiat.

Karol (Kari), Joseph (Yossi) – Haia, Judith (Ditti) –
Oded (Odie), Dorit

Ați crescut auzind poveștile părinților voștri. Sunteți mai bogați datorită rezistenței, curajului și hotărârii acestora de a ne împărtăși trecutul lor, pentru ca nici unul dintre noi să nu UITE vreodată.

*Randy, Ronit, Pam, Yossi, Joseph,
Yeshai, Amiad, Hagit – Noa, Anat – Ayala, Amir,
Ariela – Daniel, Ruth, Boaz – Lee-Or, Nogah,
Pnina, Galil, Edan, Eli, Hagar, Dean, Manor, Alon, Yasmin,
Shira, Tamar – Carmel, Albie – Maayan – Doron, Ofir,
Maor – Raphael, Ilan – Romi
ȘI GENERAȚIILE URMĂTOARE*

Notă: ז"ל a fost adăugat numelor pentru a-i onora și ține minte pe cei care nu mai sunt printre noi. Înseamnă *Zichrono livracha* – „fie-i amintirea binecuvântată“.

Partea I
Promisiunea

PROLOG

*Vranov nad Topľou, Slovacia,
iunie 1929*

Cele trei surori, Cibi, Magda și Livi, stau într-un cerc strâns împreună cu tatăl lor în curtica din spatele casei. Leandru pe care mama lor s-a străduit atât de mult să-l readucă la viață se cocârjează neconsolat într-un colț al micii grădini.

Livi, mezina, în vârstă de trei ani, sare în picioare: nu-i în firea ei să stea liniștită.

— Livi, te rog, așază-te, îi spune Cibi. La șapte ani, ea e cea mai mare dintre surori și e responsabilitatea ei să le dojenească atunci când nu sunt cuminiți. Știi că tata vrea să vorbească cu noi.

— Nu, rostește micuța Livi, și începe să țopăie în jurul surorilor așezate, lovind-o pe fiecare ușor pe creștet când trece pe lângă ea. Magda, sora mijlocie, în vârstă de cinci ani, folosește o crenguță uscată de leandru pentru a desena personaje imaginare pe pământ. E o după-amiază caldă, însorită de vară. Ușa din spate e deschisă, invitând arșița înăuntru și trimițând afară mirosul dulce de pâine proaspăt coaptă. Două ferestre, una a bucătăriei, cealaltă a micului dormitor pe care îl împarte întreaga familie, au văzut și zile mai bune. Vopseaua se cojește de pe podea: iarna și-a luat tainul ei. Poarta grădinii e trântită de o rafală de vânt. În-cuietoarea e stricată: încă ceva de reparat pentru tata.

— Vino-ncoa', pisicuțo. Vrei să stai pe genunchii mei? Îi spune tata lui Livi.

Una e să-i spună sora ei să facă ceva, și cu totul altceva să fie rugată, și încă atât de frumos, de tata. Livi sare în poala lui, lovindu-i în treacăt tâmpla cu brațul. Nu-și dă seama de durerea provocată de gestul ei.

— Ai pățit ceva, tata? se îngrijorează Magda zăbind grimasa de pe fața lui în timp ce dă capul pe spate. Își trece degetele peste obrazul lui țepos.

— Nu, draga mea. Mi-e bine. Sunt cu fetele mele, ce și-ar mai putea dori un tată?

— Ai zis că vrei să vorbești cu noi?

Cibi, mereu nerăbdătoare, trece la subiectul acestei mici „ședințe“.

Menahem Meller se uită în ochii drăguțelor sale fice. N-au nici o grijă pe lume, nu știu nimic despre asprele realități ale vieții din afara căsuței lor calde. Asprele realități pe care Menahem le-a trăit și le trăiește încă. Glonțul care nu l-a ucis în Marele Război rămâne captiv în gâtul lui și acum, doisprezece ani mai târziu, amenință să-și încheie misiunea.

Apriga Cibi, dârza Cibi... Menahem o mângâie pe păr. În ziua în care s-a născut, ea a anunțat că lumea ar face bine să se păzească – a sosit, și vai celor care i-ar sta în cale. Ochii ei verzi devin de un galben feroce când își iese din fire.

Și Magda, frumoasa, blânda Magda, cum de-a împlinit așa de repede cinci ani? Se teme că natura ei delicată o va face vulnerabilă și va fi rănită și folosită de ceilalți. Ochii ei mari și albaștri îl privesc, și el îi simte dragostea, înțelegerea pentru sănătatea lui precară. Vede în ea o maturitate care-i depășește vârsta, o compasiune pe care moștenit-o de la mama și bunica ei și o dorință fierbinte de a avea grijă de alții.

Livi încetează să se mai foiască, în timp ce Menahem se joacă cu buclele ei moi. Deja i-a descris-o mamei lor ca pe

cea sălbatică, cea care, se teme el, își va urma instinctele și se va frânge ca o nuia dacă va fi încolțită. Ochii ei albaștri pătrunzători și construcția delicată îi amintesc de un faun, ușor de speriat și gata de fugă.

Mâine se va opera pentru a-i fi îndepărtat glonțul din gât. De ce n-a putut rămâne acolo unde era? Se roagă întruna pentru mai mult timp cu fetele lui. Trebuie să le călăuzească până devin adulte, să ia parte la nunțile lor, să-și țină nepoții în brațe. Operația e riscantă, și dacă nu supraviețuiește, asta ar putea fi ultima zi pe care o petrece cu ele. Dacă e să se întâmple așa, oricât de îngrozitor ar fi să se gândească la asta într-o zi atât de frumoasă și însorită, atunci ceea ce vrea să le ceară fetelor trebuie să fie rostit acum.

— Ei bine, tată, ce vrei să ne spui? insistă Cibi.

— Cibi, Magda, voi știți ce înseamnă o promisiune? întrebă el încet.

Vrea să fie sigur că-l iau în serios.

Magda scutură din cap:

— Nu.

— Eu cred că da, spune Cibi. E când doi oameni țin un secret, nu-i așa?

Menahem zâmbește. Cibi întotdeauna se aventurează, asta-i place la ea cel mai mult.

— Cam așa, draga mea, dar o promisiune poate implica mai mult de doi oameni. Vreau ca această promisiune să fie ținută de toate trei. Livi n-o să înțeleagă, așa că vă rog să-i tot spuneți voi despre ea până când o va face.

— Nici eu nu înțeleg, tată, îl întrerupe Magda. Nu spui clar.

— E foarte simplu, Magda, zâmbește Menahem. Nimic nu-i face mai multă plăcere decât să vorbească cu fetele lui. Simte o împunsătură în piept; trebuie să țină minte clipa asta, ziua asta însorită, ochii mari ai celor trei fiice ale sale. Vreau să-mi promiteți și să vă promiteți că întotdeauna o să aveți

grijă una de alta. Că întotdeauna o să vă ajutați între voi, orice-ar fi. Că n-o să lăsați nimic să vă despartă. Înțelegeți?

Magda și Cibi dau din cap afirmativ, iar Cibi întreabă, brusc serioasă:

— Da, tată, dar de ce să vrea cineva să ne despartă?

— Nu spun c-o să se întâmple, vreau doar să-mi promițeți că, dacă încearcă vreodată cineva să vă despartă, o să vă amintiți ce-am vorbit azi și o să faceți tot ce vă stă în puteri să împiedicați asta. Sunteți mai puternice împreună, să nu uitați niciodată.

Menahem simte un nod în gât și își drege glasul.

Cibi și Magda schimbă o privire. Livi se uită de la surorile ei la tatăl lor, știind că s-a încheiat o înțelegere solemnă, dar fără a avea habar ce înseamnă asta.

— Promit, tată, zice Magda.

— Cibi? întreabă Menahem.

— Și eu promit, tată. Promit să am grijă de surorile mele – n-o să las pe nimeni să le facă rău, știți doar.

— Da, știu, scumpa mea Cibi. Promisiunea asta o să fie un pact între voi trei și nimeni altcineva. O să-i spuneți lui Livi despre pactul ăsta când o să fie destul de mare ca să înțeleagă?

Cibi apucă între palme fața lui Livi, întorcându-i capul, ca s-o privească în ochi.

— Livi, spune: „Promit.“

Livi își studiază sora. Cibi dă din cap, încurajând-o să rostească cuvântul.

— Plomit, zice Livi.

— Acum spune-i tatei, spune-i „Promit“ tatei, o instruieste Cibi.

Livi se întoarce spre tatăl ei, cu ochii jucând, gata să izbucnească în chicoteli. Zâmbetul lui cald face să i se topească inimioara ei de copil.

— Plomit, tata. Livi plomite.

Strângându-și fetele la piept, el privește peste capul lui Cibi și îi zâmbește celeilalte fete din viața lui, mama fiicelor sale, care stă în pragul casei cu lacrimi scânteindu-i pe obraji.

Are prea multe de pierdut; trebuie să supraviețuiască.

CAPITOLUL 1

*Vranov nad Topľou,
martie 1942*

— Vă rog, spuneți-mi c-o să fie bine, sunt atât de îngrijorată pentru ea! se agită Haia în timp ce doctorul o examinează pe fiica ei de șaptesprezece ani.

Magda se luptă de câteva zile bune cu o febră.

— Da, doamnă Meller, Magda o să fie bine, o liniștește doctorul Kisely.

În micul dormitor se află două paturi: unul în care Haia doarme cu fiica ei mai mică, Livi, și unul pe care Magda îl împarte cu sora ei mai mare, Cibi, când e acasă. Un perete întreg e ocupat de un dulap mare, ticsit de lucruri personale ale celor patru femei ale casei. La loc de cinste, flaconul de parfum din sticlă fațetată, cu șnur și ciucure verde-smarald, iar alături o fotografie granulată. Un bărbat arătos stă pe un scaun simplu, cu o fetiță mică pe un genunchi și una ceva mai mare pe celălalt. O altă fetiță, și mai mare, stă în picioare în stânga lui. În dreapta e mama fetelor, odihnindu-și mâna pe umărul soțului ei. Mama și fetele poartă rochii albe de dantelă și împreună alcătuiesc tabloul familiei perfecte – sau, cel puțin, îl alcătuiau.

Când Menahem Meller a murit pe masa de operație, cu glonțul îndepărtat în sfârșit, dar pierzând prea mult sânge pentru a supraviețui, Haia a rămas văduvă și fetele orfane de tată. Ițhak, tatăl Haiei și bunicul fetelor, s-a mutat în

căsuța lor pentru a ajuta cu ce poate, iar fratele Haiei, Ivan, locuiește în casa de peste drum.

Haia nu e singură, chiar dacă așa se simte.

În dormitor draperiile grele sunt trase, refuzându-i Magdei, care e scuturată de frisoane, razele strălucitoare ale soarelui de primăvară care trage cu ochiul peste galerie.

— Putem să vorbim în camera cealaltă? întrebă doctorul Kisely, luând-o de braț pe Haia.

Livi, care stă cu picioarele încrucișate pe patul celălalt, se uită cum Haia mai pune un prosop ud pe fruntea Magdei.

— Stai tu cu sora ta? o întrebă mama, și Livi dă din cap că da.

Când adulții ies din cameră, Livi se duce la patul surorii sale și se întinde lângă ea, începând să șteargă transpirația de pe fruntea Magdei cu o cârpă moale, uscată.

— O să te faci bine, Magda. N-o să las să ți se întâmple nimic.

Magda face un efort să zâmbească.

— Asta e replica mea. Sunt sora ta mai mare, *eu* am grijă de tine.

— Atunci fă-te bine.

Haia și doctorul Kisely străbat cei câțiva pași de la dormitor în camera de zi a căsuței. Ușa de la intrare se deschide direct în această încăpere confortabilă, iar în spate e o bucătărioară.

Bunicul fetelor, Ițhak, se spală pe mâini la chiuvetă. Un șir lung de așchii de lemn l-a urmărit din curte, iar mocheta de fetru albastru-deschis care acoperă podeaua e plină de ele. Se întoarce tresărind și stropește cu apă în jur.

— Ce se întâmplă? întrebă el.

— Ițhak, mă bucur că ești aici, vino și stai cu noi.

Haia se întoarce repede spre tânărul doctor, cu teamă-n priviri. Doctorul Kisely zâmbește și o conduce la un scaun

de bucătărie, trăgând un altul de la masa mică, să se așeze și Ițhak.

— E foarte bolnavă? întrebă Ițhak.

— O să fie bine. E o simplă febră, și o fată tânără și sănătoasă se recuperează destul de repede după așa ceva.

— Atunci despre ce vreți să vorbim?

Haia flutură o mână între ea și medic.

Doctorul Kisely mai găsește un scaun și se așază.

— Nu vreau să vă speriați de ce-o să vă spun.

Haia dă doar din cap, dorindu-și acum cu disperare ca el să spună ce are de spus. Anii care au trecut de la izbucnirea războiului au schimbat-o: arcada ei cândva netedă s-a ascuțit parcă, și e atât de slabă, încât rochiile atârnă pe ea ca niște rufe ude.

— Ce e, omule? întrebă Ițhak.

Răspunderea pe care o poartă pentru fiica și nepoatele sale l-a îmbătrânit peste vârsta lui, și nu are timp de suspans.

— Vreau s-o internez pe Magda în spital...

— Cum? Tocmai ați spus că se face bine! explodează Haia. Se ridică, sprijinindu-se de masă.

Doctorul Kisely ridică o mână ca s-o facă să tacă.

— Nu pentru că e bolnavă. Altul e motivul pentru care vreau s-o internez, și dacă mă ascultați, o să vă explic.

— Despre ce Dumnezeu vorbești? spune Ițhak. Dă-i drumul!

— Doamnă Meller, Ițhak, aud zvonuri, zvonuri cumplite – se spune că tineri evrei, fete și băieți, sunt luați să muncească pentru nemți. Dacă Magda e în spital o să fie în siguranță, și vă promit că n-o să las să i se întâmple nimic.

Haia se prăbușește la loc pe scaun, acoperindu-și fața cu mâinile. Asta e mult mai rău decât o febră.

Ițhak o bate absent pe spate, dar acum e concentrat, atent să audă tot ce are de spus doctorul.

— Și mai ce? întrebă el, uitându-se în ochii acestuia și conjurându-l să fie sincer.

— După cum am zis, zvonuri și bârfe, nici unele de bine, despre evrei. Dacă vin să vă ia copiii e începutul sfârșitului. Și să muncească pentru naziști? Habar n-avem ce înseamnă asta!

— Ce putem face? întrebă Ițhak. Deja am pierdut totul – dreptul de a lucra, de a ne întreține familiile... Ce mai pot să ne ia?

— Dacă ce-am auzit are vreo bază reală, vă vor copiii.

Haia se îndreaptă în scaun. Are fața roșie, dar nu plânge.

— Și Livi? Pe Livi cine-o s-o protejeze?

— Se aude că-i vor pe cei de la șaisprezece ani în sus. Livi are paisprezece, nu-i așa?

— Cincisprezece.

— E încă mică, zâmbește doctorul Kisely. Cred că Livi o să fie bine.

— Și cât o să stea Magda în spital? întrebă Haia. Se întoarce spre tatăl ei: N-o să vrea să meargă, n-o să vrea s-o lase pe Livi. Mai ții minte, tată, când a plecat Cibi, a pus-o pe Magda să-i promită că o să aibă grijă de surioara lor.

Ițhak o bate ușurel pe mâini pe Haia.

— Dacă e s-o salvăm, trebuie să plece, fie că vrea, fie că nu.

— Cred că vreo câteva zile, poate o săptămână e tot ce ne trebuie. Dacă zvonurile sunt adevărate, o să se întâmple curând, și pe urmă o aduc acasă. Dar Cibi? Ea unde e?

— O, știți, e plecată în Hachshara¹.

Haia nu știe ce să creadă despre Hachshara, un program de instruire menit să-i învețe pe tineri ca Cibi abilitățile necesare pentru a începe o viață nouă în Palestina, departe de Slovacia și de războiul care devastează Europa.

1. *Ad litteram*, „pregătire“, în limba ebraică. (N. red.)